

Наталія ВОЛКОВА,

кандидат педагогічних наук, доцент
Криворізький державний педагогічний університет

ГОТОВНІСТЬ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ПОКАЗНИК СТРУКТУРНО-ЗМІСТОВИХ І ДИНАМІЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ІНЖЕНЕРА-ПЕДАГОГА У ГАЛУЗІ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті досліджено проблему формування професійної діяльності майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій в умовах реформування вищої освіти. Розглянуто структурно-змістовні і динамічні характеристики як показники готовності майбутнього інженера-педагога у галузі харчових технологій до професійної діяльності. Розглянуто структурні компоненти, зміст цього складного особистісного утворення. Виокремлені пріоритетні напрями дослідження зазначеної проблеми.

Ключові слова: *структурно-змістовні характеристики особистості, готовність до професійної діяльності, інженер – педагог у галузі харчових технологій, університетська освіта.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасна соціокультурна ситуація характеризується якісними змінами, що відбуваються в сфері освіти. Специфіка цих змін пов'язана, з одного боку, зі зростанням суспільно виділених форм освітньої діяльності, з іншого – з тенденцією пов'язувати призначення людини в сучасному світі з освітою. З даними факторами пов'язані і різні підходи до феномену освіти – як соціального інституту суспільства і як умові розкриття творчих можливостей особистості.

Розуміння освіти в контексті суспільного інституту фактично означає заміну поняття «освіта» поняттями «освіта» і «навчання». Наслідком даної заміни стає відхід від цілісного розуміння людини, висунення на перший план питань організації навчального процесу, завдань формування фахівця.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розуміння освіти як фактору розвитку творчих можливостей особистості дозволяє розглядати її, в якості способу передачі культурної інформації, актуалізації культурного потенціалу

суспільства становлення людини як фахівця (В. Біблер, Є. Бондаревська, В. Зінченко, М. Крилова, М. Пахомов, В. Розін, В. Сагатовський).

Аналіз підходів до модернізації сучасної системи вищої освіти (А. Вербицький, Б. Гершунський, В. Дмитрієнко, В. Жуков, Б. Косов, Н. Люрья, Н. Розов, О. Сергєєв, С. Смирнов, Ю. Татур, В. Шаповалов, Г. Щедровицький) показує, що процес професійного становлення особистості має розглядатися як цілісний процес загальнокультурного та професійного розвитку майбутнього інженера-педагога у галузі харчових технологій при домінуючому ролі творчості.

У наукових пошуках вітчизняні вченими обґрунтовані концептуальні положення професійної підготовки фахівців педагогічної сфери діяльності.

Низку праць присвячено: розробки змісту професійної діяльності інженера-педагога (Н. Брюханова, Р. Горбатюк, Е. Зеєр, О. Коваленко, М. Лазарєв, Л. Тархан, Л. Штефан); обґрунтуванню положень системного підходу (В. Афанасьєв, О. Гапоненко, М. Дроздов, С. Калінковська, М. Овчинніков, В. Романов, В. Сагатовський, В. Садовський, Д. Собель, К. Червинська, В. Чернишов, Е. Юдін); розкриттю методичних аспектів професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів (А. Сейтешев, С. Качор, О. Коваленко, Н. Ничкало, Є. Новак); дослідженню методичних аспектів інженерної підготовки майбутніх інженерів-педагогів (І. Богданов, В. Осадчий, Г. Канюк, М. Резніченко, М. Рябчиков, А. Тарасюк); теорії моделювання систем (Б. Арпентьєв, А. Берг, М. Бусленко, В. Скуріхин, А. Уємов) та ін. Проблеми професійної підготовки фахівців у досліджуваному форматі приділяють увагу зарубіжні дослідники (В. Бесараб, З. Вятровський, Е. Зеєр, А. Мелецінек, А. Сейтешев, С. Качор, Є. Новак) та ін. Незважаючи на їх значний інтерес до проблеми підготовки майбутніх інженерів-педагогів, дотепер вона залишається недостатньо дослідженою, а її змістова (психолого-педагогічна й інженерна) складова в умовах євроінтеграційних процесів потребує кардинальних змін.

Мета статті полягає в розкритті готовності майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій до професійної діяльності у процесі фахової

підготовки як важливого показника обґрунтуванні структурно-змістових і динамічних характеристик особистості як ефективного засобу підвищення рівня підготовки майбутніх фахівців.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процеси інтеграції України до європейського та світового освітнього простору визначають потреби перетворення суспільства на демократичних і гуманістичних засадах, переосмислення ролі особистості в політичному, економічному та культурному житті як окремої держави, так і всього світового співтовариства вимагають реформування системи освіти, переходу від традиційного до особистісно-орієнтованого навчання. Результативність цього процесу неможлива без підвищення вимог до рівня професіоналізму випускників вищої педагогічної школи та пошуків удосконалення якості їхньої фахової підготовки.

Аналіз стану наукової розробленості проблеми підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій до творчої професійної діяльності, а також оцінка ступеня їх готовності до нестандартної діяльності в умовах самостійної професійної праці дає змогу зазначити, що поряд з певними успіхами щодо розв'язання окремих аспектів цієї проблеми, досягнутий рівень не можна вважати задовільним. Сьогодні відчувається нагальна потреба в розробленні теоретичних і практичних аспектів готовності майбутніх інженерів-педагогів до практичної професійної діяльності, яку не можна зводити до суми знань і умінь або до набору рис особистості.

Сьогодні особливий інтерес являє не кількість знань, набутих студентами під час навчання, а їх особистісні якості, те, наскільки людина спроможна орієнтуватися в сучасній системі інформації, проявляти себе в роботі, уміти об'єктивно оцінити свої можливості, вигідно підкреслити свої здібності й наполегливо працювати для власного особистісного розвитку. Для цього викладач повинен допомогти майбутнім фахівцям знайти самого себе, підтримати та розвинути людину в людині, закласти в неї механізми адаптації, самовизначення, саморозвитку, самореалізації, самовдосконалення в умовах професійної діяльності, які сприятимуть становленню творчої особистості.

У нашому дослідженні ми розглядаємо тривалу готовність, тобто підготовленість майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій до професійної діяльності, яка досягається засобами спеціально організованої фахової підготовки у вищому навчальному закладі.

Формування готовності майбутніх педагогів-інженерів у галузі харчових технологій до професійної діяльності – це не стихійний і не мимовільний процес, це систематична, цілеспрямована діяльність, успіх якої неможливий без виявлення структурно-змістових і динамічних характеристик особистості, що виступають показниками цього складного особистісного утворення. Необхідно чітко визначити, які психічні процеси та риси особистості повинні стати предметом вивчення для того, щоб одержати дані про характер внутрішнього стану студентів, ступеня їх готовності до творчого використання професійних функцій.

Готовність майбутніх інженерів-педагогів до професійної діяльності як складова більш загального поняття «готовність педагога до професійної діяльності» – це складне особистісне утворення, що поєднує систему мотивів, знання, комунікативні, організаційні та конструктивні вміння, емпатію, професійно-значущі вольові якості, творчі здібності, здатність до самооцінки результатів професійної діяльності, забезпечуючи результативність фахової підготовки і установку на творче виконання професійних функцій інженера-педагога у галузі харчових технологій.

Конкретизація змісту готовності до особистісно-орієнтованого навчання майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій проводилося за допомогою комплексу методів: педагогічного спостереження, анкетування, опитування, рейтингу, бесіди, соціометрії. Спостереження й аналіз педагогічної діяльності в тісному зв'язку з анкетуванням дозволили визначити риси, необхідні майбутньому інженеру-педагогу у галузі харчових технологій до творчого виконання професійної діяльності.

Формування готовності інженерів-педагогів у галузі харчових технологій до професійної діяльності передбачає:

– утворення таких необхідних відносин, установок, рис і якостей особистості, що забезпечують можливість майбутньому інженеру-педагогу свідомо та сумлінно, творчо виконувати свої професійно-педагогічні функції;

– розгляд його в динаміці; тільки вивчаючи його на різних етапах навчання можна виявити шляхи розвитку цього особистісного утворення, визначити умови, що забезпечують формування в майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій до професійної діяльності;

– розвиток у них потреби в професійному самовдосконаленні своєї особистості, оскільки рівень підготовки й її реалізація залежить не стільки від того, які знання дав вищий навчальний заклад, скільки від того, як студенти, постійно удосконалюючись, зуміють застосувати отримані знання й уміння на практиці, оптимально використати свої професійні здібності й індивідуально-комунікативні якості для вирішення професійних завдань.

Дослідження показало, що для виникнення стану готовності майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій до професійної діяльності необхідна наявність:

– усвідомлення вимог суспільства, колективу, своїх потреб до фахової підготовки;

– усвідомлення мети, вирішення якої приведе до виконання поставленого завдання щодо більш повного засвоєння теоретичних основ обраної спеціальності;

– осмислення й оцінка умов, у яких буде відбуватись професійна діяльність;

– актуалізації досвіду, пов'язаного в минулому з вирішенням навчальних завдань, через діалог зі студентами;

– визначення на основі досвіду й оцінки умов впровадження інноваційних технологій на заняттях з фахової підготовки майбутніх інженерів-педагогів найбільш вірогідних способів вирішення навчальних завдань;

– прогнозування своєї інтелектуальної й емоційної поведінки, оцінка співвідношення своїх можливостей для реалізації професійних функцій;

– самонавіювання в досягненні поставленої мети.

Виходячи із визначення змісту готовності майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій до професійної діяльності та специфіки фахової підготовки у дослідженні необхідним вважається виокремити структурні компоненти означеного особистісного утворення, критерії і рівні готовності майбутніх педагогів-інженерів до професійної діяльності, здійснити аналіз практичного стану досліджуваної проблеми, визначити та теоретично обґрунтувати педагогічні умови формування готовності майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій до особистісно-орієнтованого навчання студентів, розробити модель формування готовності майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій до особистісно-орієнтованого навчання студентів.

За допомогою теоретичного аналізу наукової літератури щодо досліджуваної проблеми, рейтингу, тривалого фіксованого спостереження за діяльністю студентів і педагогів-практиків, і виходячи з багатоаспектного поля визначень змісту й особливостей готовності до професійної праці, доцільно розглядати готовність майбутніх педагогів-інженерів до професійної діяльності як сукупність мотиваційно-ціннісного, змістово-процесуального, емоційно-вольового та рефлексивно-креативного компонентів.

До складу мотиваційно-ціннісного компонента готовності майбутніх педагогів-інженерів до практичної діяльності входять як професійні (бажання професійної реалізації, прагнення займатися професійною працею), так і тісно пов'язані з ними позапрофесійні (усвідомлення самовдосконалення) ціннісні орієнтації студентів.

Зміст змістово-процесуального компонента готовності становлять наукові знання, які розкривають концептуальну основу обраної професії (мету, закономірності, принципи, методи та прийоми його здійснення, його зміст та специфіку відповідно до змісту професійної діяльності), його процесуальні сторони (технології, форми, засоби та способи керування технологічним

процесом фахової підготовки) та вміння, необхідні майбутньому педагогу-інженеру для реалізації творчого підходу до професійної діяльності.

Емоційно-вольовий компонент, пов'язаний з удосконаленням емоційної сфери особистості, культурою почуттів, посідає особливе місце в структурі готовності майбутніх педагогів-інженерів до практичної діяльності. У змісті механізму емоційно-вольової сфери педагога-інженера значне місце займає емпатія, здатність до емоційного сприйняття оточуючих, емоційного настрою на професійну діяльність.

Рефлексивно-креативний компонент готовності майбутніх педагогів-інженерів до практичної діяльності включає оцінку та рефлексію мети, процесу, результату навчальної діяльності та потенційних можливостей, які дозволяють виявити успіхи та недоліки у самовдосконаленні, творчому розвитку особистості. Уміння оцінювати та керувати індивідуальним розвитком допомагає майбутньому педагогу-інженеру навчитися керувати собою, досягати єдності із самим собою.

Усі структурні компоненти готовності майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій до професійної діяльності тісно взаємопов'язані та є наслідком один одного. Успішна мотивація навчання можлива лише за умов наявності певного багажу знань та розвитку сукупності вмінь, вольового зусилля, емоційного настрою, виразності творчих здібностей, які спричиняють успішність протікання навчального процесу. Визначити ступінь готовності майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій до професійної діяльності покликані оцінка й самооцінка професійної підготовки.

Процес формування визначених компонентів готовності здійснюється протягом всього періоду навчання у вищій школі, у процесі системи фахової підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій.

Основоположним для нашого дослідження є підхід Л. Когана, який вважає, що концепція фахової підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій на аналізі професійної діяльності як системи [2].

Елементами цієї системи є:

суб'єкти, що направляють свою енергію на пізнання, оцінювання, перетворення об'єктів і спілкуються один з одним для досягнення своїх цілей;
об'єкти, на які спрямована активність суб'єктів;
продукти, збудованого у всіх видах їх діяльності з матеріалу об'єктів;
засоби і способи професійних дій, за допомогою яких будь-які об'єкти перетворюються в продукти професійної діяльності.

Аналіз загально-психологічних характеристик розвитку особистості дозволяє говорити про можливість реалізації рівневого підходу до творчого становлення майбутнього інженера-педагога у галузі харчових технологій, критеріями якого виступатимуть взаємозв'язку структурних компонентів їх готовності до професійної діяльності.

Висновки. У педагогічному контексті це дозволяє говорити про те, що розвиток творчої особистості сучасного фахівця є особливо актуальним стосовно процесу професійного становлення майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій. А виділені структурно-змістовні і динамічні характеристики готовності до професійної діяльності можуть розглядатися в якості методологічних орієнтирів при визначенні психолого-педагогічних і методичних умов, що забезпечують включення майбутнього фахівця в логіку процесу професійного становлення майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій в умовах університетської освіти.

Перспективи подальших розвідок є розробка дієвих механізмів формування структурно-змістовні і динамічних характеристик особистості майбутніх інженерів-педагогів у харчовій галузі як важливих показників їх готовності до професійної діяльності в системі університетської освіти.

Список використаної літератури

1. Зинченко В. П. Проблемы психологии развития (читая О Мандельштама) / В. П. Зинченко // Вопросы психологии. – 1991 – № 4. – С. 126–138. – № 5. – С.139-151.– 1992. – № 3–4. – С.50–60.
2. Коган Л. Н. Проблемы исследования целостности культуры / Л. Н. Коган. – М. : Мысль, 1992. – 264с.

3. Кондрашова Л. В. Высшая педагогическая школа и Болонский процесс: реалии и перспективы / Л. В. Кондрашова. – Кривой Рог, 2007. – 474 с.

Рецензент – доктор педагогічних наук Кондрашова Л. В.

Волкова Н. Готовность к профессиональной деятельности как показатель структурно-содержательных и динамических характеристик личности будущего инженера-педагога в области пищевых технологий

В статье исследована проблема формирования профессиональной деятельности будущих инженеров-педагогов в области пищевых технологий в условиях реформирования высшего образования. Рассмотрены структурно-содержательные и динамические характеристики как показатели готовности будущего инженера-педагога в области пищевых технологий в профессиональной деятельности. Рассмотрены структурные компоненты, содержание этого сложного личностного образования. Выделены приоритетные направления исследования данной проблемы.

Ключевые слова: *структурно-содержательные характеристики личности, готовность к профессиональной деятельности, инженер - педагог в области пищевых технологий, университетское образование.*

Volkova N. Readiness for Professional Activity as a Factor of Structural-content and Dynamic Characteristics of the Personality of the Future Engineer-educator in the Field of Food Technologies

The article deals with the problem of formation of future professional engineers-teachers in the field of food technologies in the context of higher education reformation. Structural-content and dynamic characteristics as a factors of readiness of the future engineer-teacher in the field of food technologies for professional activity are considered.

The formation of the readiness of future educators-engineers in the field of food technologies to professional activity is not a spontaneous and non-spontaneous process, it is a systematic, purposeful activity, whose success is impossible without identifying the structural and content and dynamic characteristics of the personality, serving as a factors of this complex personal formation. It is necessary to clearly identify which mental processes and personality traits should be the subject of study in order to obtain information about the character of the internal state of students, the degree of their readiness for the creative use of professional functions.

The readiness of future engineers-teachers for professional activity as a component of a more general concept of "readiness of a teacher for professional activity" is a complex personal entity that combines a system of motives, knowledge, communicative, organizational and constructive skills, empathy, professional-significant volitional qualities, creative abilities, the ability to self-assess the results of professional activity, ensuring the effectiveness of professional training and installation on the creative fulfillment of the professional functions of a teacher-engineer in the field of food technologies.

The structural components, the content of this complex personal formation are considered. With the help of theoretical analysis of scientific literature on the problem under study, rating, long-term fixed observation of the activities of students and practitioners, and based on the multidisciplinary field of definitions of content and the peculiarities of readiness for professional work, it is expedient to consider the readiness of future engineer educators for professional activity as a totality of motivational -value, content-procedural, emotional-volitional and reflexive-creative components.

All structural components of the future of food technology engineers in the field of professional activity are closely interlinked and result from each other. Successful motivation of training is possible only if there is a certain amount of knowledge and development of the combination of skills, willful effort, emotional mood, expressiveness of creative abilities that lead to the success of the learning process. To determine the degree of readiness of future engineers-educators in the field of food technologies to professional activity called for assessment and self-assessment of professional training.

The development of the creative personality of a modern specialist is particularly relevant in relation to the process of professional development of future engineer educators in the field of food technologies.

The priority directions of research of the mentioned problem are singled out.

Keywords: *structural and content characteristics of personality, readiness for professional activity, engineer - teacher in the field of food technologies, university education.*